

Landskap: *Skåne* ..... Upptecknat av: *Emil Jönsson*
 Härad: *Luggude* ..... Adress: *Hornborg*
 Socken: *Väsby* ..... Berättat av: *Densamme*
 Uppteckningsår: *1941* ..... Född år *1861* i *Väsby*

Vallning ..... (L. U. F. 38.)

Hornborgärring ..... s. 1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(Sv. Folkkultur
nr. 4; 1940)

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. M. 7300

51.

Landskap: *Skåne*
 Härad: *Luggude*
 Socken: *Wäsby*
 Uppteckningsår: *1941.*

Upptecknat av: *Emil Föndson*
 Adress: *Hornsberg*
 Berättat av: *Do.*
 Född år *1861* i *Wäsby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om "Walkning." Vadmal hade åtskil- L. u. F. 38.
 liga procedurer att genomgå, efter uttagandet ur
 värestolen. Tyget tvättades omedelbart, men nu
 kunde bero på om med detsamma skulle använ-
 das något betningsmedel först, som skulle göra att
 färgen bet bättre, ifall nu tyget var värt av vitt ylle
 garn (av naturlig rentvättad ull) så förskom att bå-
 de färgning och walkning gjordes på samma gång,
 omedelbart efter kokningen med betsen. Vid walk-
 ning menas en hopdragning och förtjockning (järn-
 för, valkar i händerna, walk kallas den kranen som
 mjölkerskan lade på tygssan att bära mjölkböttan
 på när figan bar hem mjölken) en förfiltrering som
 kunde givas tyget genom kokning, ältning, stamp-

ACC. N.R. M. 7300 : 2.

Landskap: *Skåne*
 Härad: *Luggude*
 Socken: *Väsby*
 Uppteckningsår: *1941*

Upptecknat av: *Emil Jönsson*
 Adress: *Stomsborg*
 Berättat av: *Deusamme*
 Född år *1861* i *Väsby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

52. 00:3.

LUNDS
FOLK

ning och gnuggning. Ullgarnet hade då den egen-
 skapen att hårdt sammandra sig och genom kok-
 ningen förblev den krympningen varaktig efteråt.
 Därföre försiggick valkningen i en stor kettel eller
 i ett stort kar där den kokheta vätskan hölldes på
 tyget och tyget bearbetades med en "stöte-stock" först,
 och senare gnuggades på en "valkebräda" med det
 tillfälle då man tordes röra det med händerna. Men
 färger är ej lätt att få bort av händerna sedan. Som
 oftast var ju garnet färgat när vadmalet vävdes och då
 var det endast valkning och ej färgning som utfördes.
 Valkbrädan var en något mer än abstrång, bred
 slätthylad bräda med infällda tvärklackar eller
 rävar med $1\frac{1}{2}$ tum mellanrum. Emot dessa klackar

Skriv endast på denna sida!

ndan efter undan ka-
 dan och om igen em-
 t namn på detta slag
 es ju tyger som förut.
 av färgat garn, ty me-
 ed svarta ränder på G
 tar två olika färgade ge-
 st enfärgat svart, blåt
 les. Aldrig såg jag no-
 alkning. Tyget lades i
 n blev det kokande vat-
 kalier med avseende på
 de min Mor uppteck-
 hushållsbok. Man
 yfta i det tyget som läg-
 och derefter i ett kar

ACC. N:R

No. 7300: 4

57.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Emil Jönsson

Härad: Luggude

Adress: H. ornst. avg.

Socken: Väsby

Berättat av: Densamme

Uppteckningsår: 1941

Född år 1861 i Väsby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

man kunde roa vid med händerna, en bräda med många på tvären fastsatte rävlar eller klackar, mot vilka tyget gnuggades. När så tyget blev fast och styft, så att icke mera vatten kunde pressas i det, så upphörde med valkningen. Jag vet just inte om de kunde bestämma hur mycket till viss bredd skulle valkas, men min Mor visste av erfarenhet hur mycket det brukade krympa och därefter anlades väven så bred att den efter valkning och krympning så mycket den kunde, då beräknades få en viss bredd, ty själva krympningen lär inte kunna förhindras i valkning en. Det valkade tyget är ju vätt och hänges till torkning. Om nu tyget skulle hemma behandlas, så skulle efter torkningens räcka bredas på ett bord och rättsidan

Skriv endast på denna sida!

det vill säga den som varit ovansida i väven, skulle
rafflas med en gammal oppsliten karda så att den gör-
de något lo, eller lö (ludet) varefter tyget manglades eller
pressades på annat sätt t. ex. med varmt strykejärn
över fuktade handdukar på tyget. Men redan då jag
var 14 a 15 år (1875) togs alla menskar till en färgare, som
hetta C. F. Stiecker i Höganäs Ryd och finge valkat, färgat,
pressat och beredt sina såväl vadmalb- som andra tyger.
Då valkebrädan användes ställdes den på ned från
ketteln eller karets botten och liknade sålunda de
sedemera vid trätt använda file-bräderna. Den
ludd som uppkom vid kardningen och valkningen
varken sveddades över eld eller klipptes, utan skulle
sitta kvar, dels som prydnad och dels som förhindrande
av tygets rötning eller slitning. Men ofta gjordes ingen
ludd alls, utan det valkade tyget pressades eller

ACC. N:R. M. 7300:6.

56.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Jönsson
 Härad: Luggude Adress: Skanstorp
 Socken: Väsby Berättat av: Den samme
 Uppteckningsår: 1941. Född år 1861 i Väsby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

man glades sägort det torkat. Det sadet om rö-
 snån att de "valkade tobaksbussen" innan de ta-
 lade, och om en liten bred snån sadet ofta; det var
 bara en liten "valke-kodd". Stickade ylleaker
 såsom tröjor, strumpor, vantar, muddar och mössor,
 koktes i lut en kvarts timme, togs upp och sköljdes,
 och blev snövit. Det gick då krympa så mycket
 det kunde, men det blev elastiskt och tögde sig
 vid beqvämmande. Någon vidare valkning, än kok-
 ning och tvättning tror jag inte förekom och inte
 heller användes till dessa yllevaror någon valkebrä-
 da. Även förekom att barn och fruntimmer hade
 färgade röda eller blå strumpor, men det hade
 aldrig vuxne manfolk. Deremot hade de äldre

Skriv endast på denna sida!

Karlarnes grå strumpor och vantar och jag vill minnas att ull av svarta får blandades med vit ull och spanns tillsammans till grå stickyllevaror. Men om garn färgades svart och tvinnades ihop med vitt garn och derav stickades yllevoror så blevo de spräckliga, vilket ej ansågs så vackert som rent grått. Men ylletröjor med röda och blå ränder såg jag aldrig i Skåne så länge jag bodde der till (1898) utan alltid vita. Kanske och därför att svarta får voro "tumme-sådda, eller att det vore dyrt att färga vare sig ull eller garn. De gamle före min tid hade sina egne färgningsmetoder, men i min uppväxt begynte talas om anilinfärg-er som köptes i butikerna och derav betjente de sig, så att jag tror de förrige sätten övergåvos. Kvinn-folken utträttade ju alltid valkningen, men sådana stickade som ovan uppräknade yllevoror, lehöftes inte framkalla "lo- eller ludd", varföre de ej nyeket valkades, utan sköljdes opp och torkades.

N. 7300:8.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

58.

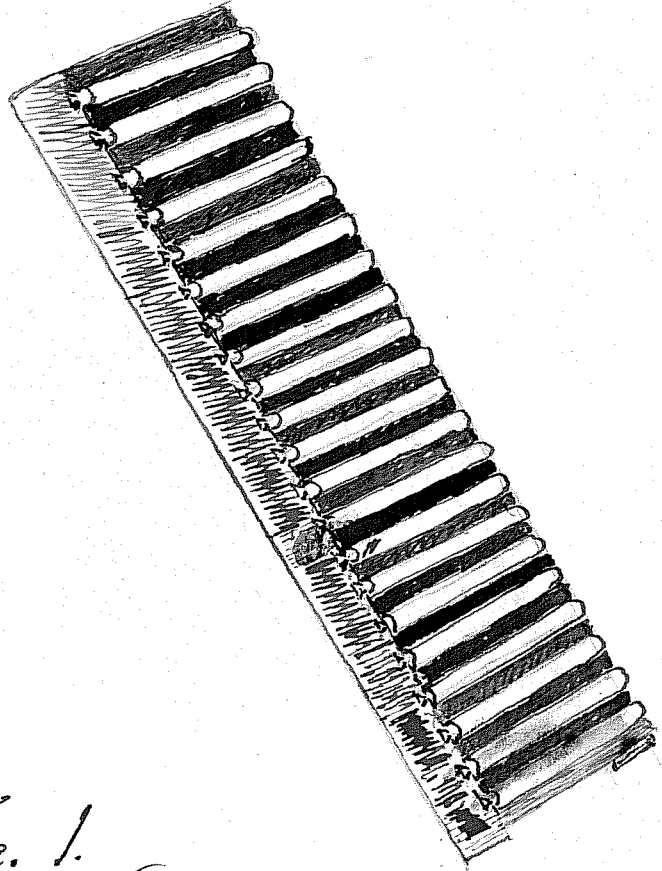

Fig. 1.
Walks-bräda

Fig. 2
Stamp-trä.